

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ФОЛЬКЛОРНОГО ТЕКСТУ

Бучіна К.В. (Харків)

Аналіз фольклорних текстів як елементів відображення світосприйняття та світобачення людей певної етнокультурної спільноти є актуальним в рамках сучасної лінгвістичної парадигми, де когнітивні аспекти дискурсу набувають особливої ваги. Антропоцентричність як одна з найважливіших категорій цього типу текстів і прояв у них людського фактору набуває особливого значення через вивчення дослідниками фольклорної картини світу взагалі і зокрема мовної фольклорної картини світу.

На думку дослідників Омельченко Л.Ф. та Самохіної В.О. [2, с. 72], поняття фольклорної картини світу має категоріальний смисл та співвідноситься із сукупністю знань людини у певний історичний період, а також розглядається як етап пізнання людиною фольклорного світу. Сама фольклорна картина світу постає в дослідженнях суб'єктивним образом об'єктивної реальності, який створює людина за рахунок бачення через певні інтерпретаційні призми.

Будь-яка картина світу становить собою багаторівневу структуру, яка складається з жанрового, текстового, мовного та концептуального рівнів. В.Г. Ніконова пропонує сім етапів аналізу для дослідження картини світу на всіх чотирьох рівнях [1, с. 24-30], який ми вважаємо можливим для застосування аналізу картини світу німецькомовної фольклорної бувальщини.

На першому етапі передбачається виокремлення в текстах *ключових фрагментів* (для німецькомовної бувальщини це буде *фольклорним контекстом*), які відтворюють надприродні ситуації, що становлять центральний елемент цього типу текстів). Другий етап, шляхом застосування інформаційного *стиснення тексту*, становить собою виявлення тематичних ліній та дослідження мовних засобів їхньої репрезентації (для німецькомовних бувальщин це розповіді про духів природи, домашніх духів, чорта, чарівні клади, мерців, привидів, чаклунів та нечисту силу). На третьому етапі пропонується аналіз мовних засобів репрезентації *тематичних ліній* в фольклорному контексті та

виділення серед них ключового елемента (слова, словосполучення чи речення), «компонент якого може бути використаний як ймовірне іменування тематичної домінанти контексту, та смислових корелятивів, що не містять у своєму складі такої лексеми» [1, с. 26]. На четвертому етапі відбувається виявлення механізмів розгортання змісту *ключового елемента* як результат взаємодії з корелятивними засобами мовної репрезентації тематичної домінанти в маркованому контексті. Дослідниця вважає, що саме характер розгортання семантики ключових елементів зумовлює механізм утворення тої чи іншої картини світу. П'ятий етап передбачає виокремлення у складі ключового елемента тематичного слова, яке може використовуватись для позначення *тематичної домінанти*. Найменування тематичної домінанти допоможе у ідентифікації відповідного текстового концепту. На шостому етапі аналізу відбувається систематизація текстових концептів, побудова типології та ієрархії концептів в німецькомовних фольклорних бувальщинах, а також реконструкція схем концептів, що структурують ключові текстові концепти, вербалізованими словесними образними засобами у ключових елементах та їх смислових корелятах. Сьомий етап складає систематизація концептуальних образних засобів та подання змістів текстових концептів.

Література

1. Ніконова В.Г. Трагедійна картина світу в поетиці Шекспіра / В.Г. Ніконова. — Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2007.— 364 с.
2. Омельченко Л.Ф. Фольклор як символічна взаємодія комунікантів / Л.Ф.Омельченко, В.О.Самохіна // Вісник СумДУ. Серія «Філологія». — 2008. — № 1. — С. 72–76.